

ÜCRETSİZ DERS NOTU ÖZETİ

Takas ve Saklama

SPL Düzey 1

Takas, saklama ve merkezi karşı taraf işlemleri

Bu PDF'teki bölüm	6 bölüm
Modüldeki toplam bölüm	27 bölüm
Formül sayısı	9 formül
Son güncelleme	17 Eylül 2026

Bu belge **Takas ve Saklama** modülünün ücretsiz bölümlerinden derlenmiştir. Tamamı ve güncel hâli:

<https://www.finlisans.com/ders-notlari/takas-ve-saklama>

© 2026 FinLisans · finlisans.com · Ticari amaçla çoğaltılamaz.

İçindekiler

1. Takas, Saklama ve Operasyon İşlemlerine Giriş ve MKK Düzenlemeleri
2. Takas, Saklama ve Operasyon İşlemlerine Giriş ve MKK Düzenlemeleri • Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) Yapısı, Görevleri ve Kaydi Sistem Esasları
4. Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) Yapısı, Görevleri ve Kaydi Sistem Esasları • Kaydi Sistem, MKK İşlemleri ve Merkezi Karşı Taraf Uygulamaları
5. Kaydi Sistem, MKK İşlemleri ve Merkezi Karşı Taraf Uygulamaları • Takasbank Üyelik, Merkezi Karşı Taraf ve Teminat Yönetimi Esasları
6. Takasbank Üyelik, Merkezi Karşı Taraf ve Teminat Yönetimi Esasları • Merkezi Karşı Taraf (MKT) Uygulamaları, Garanti Fonu ve Temerrüt Yönetimi

Bu PDF, **Takas ve Saklama** ders notunun ücretsiz olarak yayımlanan ilk 6 bölümünü içerir. Modülün tamamı 27 bölümden oluşur; kalan 21 bölüm ile soru bankası, sesli anlatım ve deneme sınavları finlisans.com üzerinde yer alır.

Bölümler web sayfasında birbiriyle örtüşecek şekilde hazırlandığı için, bu PDF’te aynı maddenin ikinci ve sonraki tekrarları ayıklanmıştır (257 yinelenen madde). Madde sırası ve bölüm numaraları web sayfasıyla aynıdır.

1. Takas, Saklama ve Operasyon İşlemlerine Giriş ve MKK Düzenlemeleri

Temel Kavramlar

- **Açık Pozisyon:** VİOP ve tezgahüstü piyasalarda kapatılmamış kısa/uzun pozisyonları, Ödünç Pay Piyasası'nda ise vadesi gelmemiş menkul kıymet ödünç işlemlerini ifade eder.
- **Açık Teklif Yöntemi:** Takasbank'ın işlemin eşleştiği an piyasa katılımcıları arasına girerek alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı alıcı konumuna geçmesi yöntemidir.
- **Başlangıç Teminatı:** Temerrüt durumunda pozisyonların kapatılmasına kadar maruz kalınabilecek risklerin karşılanması amacıyla başlangıçta talep edilen teminat tutarıdır.
- **BISTECH Marjin Yöntemi:** Borsa İstanbul üzerinde portföy bazlı risk yönetim algoritması kullanılarak bulunması gereken teminat tutarının hesaplanması yöntemidir.
- **Brüt Teminatlandırma:** Müşteri pozisyonlarının netleştirilmeden, her bir müşteri için ayrı ayrı hesaplanan teminat yükümlülüklerinin toplamının yatırılması esasına dayanır.
- **Garanti Fonu:** Takas yükümlülüklerinin yerine getirilmemesi durumunda kullanılmak üzere Takasbank nezdinde MKT üyelerinin katkılarıyla oluşturulan ortak fondur.
- **Merkezi Karşı Taraf (MKT):** Takasbank'ın alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı alıcı rolünü üstlenerek takasın tamamlanmasını hukuken taahhüt ettiği merkezi faaliyet türüdür.
- **Merkezi Kaydi Sistem (MKS):** Kaydi sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin hakların elektronik ortamda tutulduğu, işlemleri MKK tarafından yürütülen merkezi sistemdir.
- **Net Teminatlandırma:** MKT üyelerinin müşteri pozisyonlarını birbiriyle netleştirdikten sonra kalan risk tutarı üzerinden hesaplanan teminat yükümlülüğünü ifade eder.
- **Riske Maruz Değer (RMD):** Piyasa dalgalanmaları nedeniyle bir portföyün belirli bir dönem ve olasılık dahilinde maruz kalabileceği en yüksek zararı gösteren sayısal değerdir.
- **Sözleşme Yenileme Yöntemi:** Takas tamamlanmadan önce taraflar arasındaki sözleşmenin iptal edilip Takasbank'ın taraflarla ayrı ayrı sözleşme yaparak araya girmesi yöntemidir.
- **Stres Testi:** Aşırı ancak imkansız olmayan piyasa koşullarında, finansal kaynakların ve teminatların riskleri karşılama düzeyini ölçen senaryo bazlı analizdir.
- **Teminat Değerleme Katsayısı:** Teminata kabul edilen varlıkların nakde çevrilmesi sırasında oluşabilecek piyasa değer düşüşlerini yansıtmak amacıyla uygulanan indirim katsayısıdır.
- **MKK (Merkezi Kayıt Kuruluşu):** Sermaye piyasası araçlarını kaydileştiren, hakları elektronik ortamda izleyen ve merkezi saklama yapan özel hukuk tüzel kişiliğine haiz anonim şirkettir.
- **Çoklu Pozisyon Hesabı:** MKT üyelerinin kendi portföylerine veya müşterilerine ait pozisyonlarının toplu olarak izlendiği, ancak üye ve müşteri pozisyonlarının her hâlükârda ayrıştırıldığı hesaplardır.
- **Karşılanmış Riskler (Covered Risks):** Takasbank'ın MKT hizmeti nedeniyle maruz kaldığı; teminatlar, garanti fonu ve Takasbank sermayesinden tahsis edilen bölümlerle korunan risklerdir.
- **Karşı Taraf Kredi Riski:** İki tarafa yükümlülük getiren bir işlemin muhatabı olan tarafın, işlemin nakit akışındaki son ödemeden önce temerrüde düşme riskidir.
- **Likidite Riski:** Piyasalarda derinlik olmaması veya aşırı dalgalanma nedeniyle bir pozisyonun piyasa fiyatlarından kapatılamaması sonucu maruz kalınabilecek zarar olasılığıdır.
- **Tarihsel Benzetim Yaklaşımı:** Geçmiş bir dönemdeki tarihi piyasa koşullarını cari piyasa portföyüne uygulayarak doğacak değer değişimlerini analiz eden risk ölçüm yaklaşımıdır.
- **Tekil Pozisyon Hesabı:** MKT üyeleri adına açılan, sadece tek bir müşteriye veya üyenin kendi portföyüne ait pozisyonların izlendiği alt hesaplardır.
- **Yetkili Sınıflandırıcı:** Lisanslı depolara teslim edilen tarım ürünlerini analiz eden, standartlara uygun olarak sınıflandıran ve bu durumu belgeleyen laboratuvarlardır.
- **MKK (Merkezi Kayıt Kuruluşu):** Sermaye piyasası araçlarını kaydileştiren ve hak sahipleri bazında izleyen özel hukuk tüzel kişisi anonim şirket.
- **MKT (Merkezi Karşı Taraf):** Takasbank'ın alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı alıcı olarak takasın tamamlanmasını garanti etmesi.
- **Başlangıç Teminatı:** Pozisyon açılırken olası temerrüt riskine karşı alınan ilk teminat.

- Değişim Teminatı: Piyasa fiyatı değişimleri sonucu oluşan kâr/zarar farklarının (mark-to-market) karşılanması.
- Kaydileştirme: Sermaye piyasası araçlarının fiziki senet yerine elektronik ortamda kayıtlı temsil edilmesi.

Önemli Formüller

BDDK Mevzuatına Göre Sermaye Tutarı

Sermaye Tutarı = Standart Oran İçin Gereken Sermaye + İlave Sermaye Tutarı

Standart Oran İçin Gereken Sermaye: Bankacılık Kanunu uyarınca sermaye yeterliliği için bulundurulması gereken tutar · **İlave Sermaye Tutarı:** İçsel sermaye yeterliliği değerlendirmesi sonucu BDDK tarafından talep edilen ek tutar

Örnek: Standart rasyo için 100 TL ve BDDK ek talebi için 10 TL gerekiyorsa, toplam sermaye tutarı 110 TL olarak hesaplanır.

MKK Sermaye Dağılımı (31.12.2025)

Toplam Sermaye = Takasbank (%64,9) + BİST (%30,1) + TSPB (%5)

Toplam Sermaye: 100.000.000 TL · **Takasbank:** 64.900.000 TL · **Borsa İstanbul:** 30.100.000 TL · **TSPB:** 5.000.000 TL

Örnek: Sermaye artırımında BİST en fazla %50 paya sahip olabilir.

Önemli Noktalar

- MKK'nın sermayesi 100 milyon TL'dir ve paylar A ve B grubu olarak ikiye ayrılmıştır.
- MKK ortaklık yapısında Takasbank %64,9, Borsa İstanbul %30,1 ve TSPB %5 pay oranına sahiptir.
- MKK esas sözleşmesine göre Takasbank payı %75'i, Borsa İstanbul payı %50'yi ve TSPB payı %10'u geçemez.
- İşlem teminatı, başlangıç teminatı ve değişim teminatı olmak üzere iki ana bileşenden oluşmaktadır.
- MKK'nın kurucu ortakları Borsa İstanbul, Takasbank ve Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (TSPB) olabilir.
- Portföy bazlı teminatlandırmada, aynı hesaptaki varlıklar arasındaki korelasyonların risk azaltıcı etkileri hesaplama dahil edilir.
- MKK, lisanslı depolar tarafından düzenlenen ürün senetlerinin (ELÜS) kaydileştirilmesi ve izlenmesi işlemlerini de yürütür.
- MKT hizmeti kapsamında Takasbank, açık teklif veya sözleşme yenileme yöntemleriyle takasın tamamlanmasını taahhüt eder.
- MKK ortaklık yapısında Takasbank, Borsa İstanbul ve TSPB dışındaki 'diğer ortakların' her birinin payı %5'i geçemez.
- SPK, MKK esas sözleşmesinde yer alan kâr payı dağıtım oranlarına ve pay sahiplerine tanınan imtiyazlara sınırlama getirebilir.
- MKK'nın görevleri arasında sermaye piyasası verileri için merkezi bir veri bankası oluşturmak ve genel kurullara elektronik katılım altyapısı sağlamak bulunur.
- Takasbank bünyesindeki uygulama prosedürleri Takasbank Genel Müdürü tarafından onaylanır.
- Piyasa riski hesaplanırken; hisse senedi, kur, faiz oranı ve emtia risklerinin yanı sıra hisse riskine ilişkin spesifik riskler de dikkate alınır.
- MKK, kaydileştirilen sermaye piyasası araçlarının teslim alınması ve imhasını SPK tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde yürütür.
- MKK'nın en büyük ortağı %64,9 ile Takasbank'tır.
- MKK esas sözleşmesine göre hiçbir 'diğer' ortak %5'ten fazla paya sahip olamaz.
- MKT uygulamalarında 'Açık Teklif' ve 'Sözleşme Yenileme' olmak üzere iki temel yöntem vardır.
- Brüt teminatlandırmada müşteri pozisyonları netleştirilmez, her müşteri için ayrı hesaplanır.
- MKK kayıtları hem üye (aracı kurum) hem de hak sahibi (yatırımcı) bazında tutulur.

Sık Yapılan Hatalar

- MKK'nın bir kamu kurumu olduğu düşünülmektedir; ancak MKK özel hukuk tüzel kişiliğine sahip bir anonim şirkettir.
- Açık pozisyonun sadece türev araçlarda olduğu sanılmaktadır; oysa Ödünç Pay Piyasası'ndaki vadesi gelmemiş işlemler de açık pozisyon kabul edilir.
- Brüt ve net teminatlandırma karıştırılmaktadır; brüt yöntemde müşteri pozisyonları netleştirilmez, her biri için ayrı teminat hesaplanır.
- MKT'nin sadece alıcıyı koruduğu varsayılmaktadır; oysa MKT hem alıcıya karşı satıcı hem de satıcıya karşı alıcı olarak takasın her iki tarafını da taahhüt altına alır.
- Başlangıç teminatı ile değişim teminatı karıştırılmaktadır; başlangıç teminatı risk için en başta alınırken, değişim teminatı piyasa fiyat değişimlerine göre sonradan oluşur.
- Piyasa Üyesi ile MKT Üyesi kavramlarının karıştırılması; Piyasa Üyesi sadece işlem yapma yetkisine sahipken, MKT Üyesi takas yükümlülüklerine taraf olan kuruluştur.
- MKK'nın sadece hisse senetleri ile ilgilendiğinin sanılması; MKK aynı zamanda ELÜS (Elektronik Ürün Senedi) ve borçlanma araçlarının kaydileştirilmesinden de sorumludur.
- MKK'yı kamu kurumu sanmak (Aslında özel hukuk tüzel kişisi anonim şirkettir).
- Başlangıç teminatı ile değişim teminatını karıştırmak (Başlangıç pozisyon açılışında, değişim fiyat hareketlerinde istenir).
- MKK'nın borsa kotasyonu yaptığına inanmak (Kotasyon Borsanın yetkisindedir, MKK sadece kayıt tutar).

2. Takas, Saklama ve Operasyon İşlemlerine Giriş ve MKK Düzenlemeleri • Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) Yapısı, Görevleri ve Kaydi Sistem Esasları

Temel Kavramlar

- Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK): Sermaye piyasası araçlarının kaydileştirilmesine ilişkin işlemleri yürüten, bu araçları ve bağlı hakları elektronik ortamda üyeler ve hak sahipleri bazında izleyen merkezi saklama kuruluşudur.
- MKK Sermaye ve Ortaklık Yapısı: 100 milyon TL sermayesi olan kuruluşun payları A ve B grubu olarak ayrılmış olup ana ortakları Takasbank (%64,9), Borsa İstanbul (%30,1) ve TSPB (%5) olarak dağılmıştır.
- Azami Pay Oranları: MKK esas sözleşmesi uyarınca ortakların sahip olabileceği paylar; Borsa İstanbul için %50, Takasbank için %75, TSPB için %10 ve diğer ortaklar için %5 ile sınırlandırılmıştır.
- Kaydileştirme: Sermaye piyasası araçlarının senede bağlanmaksızın elektronik ortamda ihracını esas alan, SPK tarafından belirlenen araçların MKK nezdinde isme açılmış hesaplarda izlenmesi sürecidir.
- İhraççı Havuz Hesabı: Kaydi sermaye piyasası araçlarının ihraç sürecindeki geçici kayıtlarının izlendiği, satış süresince takibin yapıldığı ve yatırım fonu katılma payı işlemlerinin yürütüldüğü hesaptır.
- Bilinmeyen Ortak Hesabı: Kaydi dönüştürme aşamasında hak sahiplerinin ihraççı tarafından henüz tespit edilemediği durumlarda, bu nitelikteki payların toplu olarak izlenmesi amacıyla oluşturulan geçici hesaptır.
- Yabancı Saklama Global Hesabı: Yurt dışında yerleşik hak sahiplerine ait araçların, YMSK veya genel saklama yetkili kuruluşlar nezdinde hak sahibi ismi açılmaksızın toplu tutulduğu havuz niteliğindeki hesaptır.
- TCMB Özel Üyelik Statüsü: TCMB'nin talebiyle verilen, MKK Yönetmeliği'nin disiplin cezaları, üyeliğin durdurulması, gözetim ve denetime ilişkin hükümlerinin uygulanmadığı ayrıcalıklı bir üyelik türüdür.
- Elektronik Kayıt Kuruluşu (EKK): Lisanslı depolarca düzenlenen ürün senetlerinin kaydileştirilmesi ve izlenmesi süreçlerini yürüten, MKK ile entegre çalışan ve Bakanlık denetimine tabi olan sistemdir.
- Yatırımcı Tazmin Merkezi (YTM) Devri: Hakkında tazmin veya tedrici tasfiye kararı verilen yatırım kuruluşlarının MKK nezdindeki kayıtları üzerinde işlem yapma yetkisinin başka işleme gerek kalmaksızın devredildiği kurumdur.
- Sicil Numarası: Merkezi Kaydi Sistem'de (MKS) her yatırımcı için kimlik veya vergi numarası teyidi sonrası üretilen, yatırımcının tüm üyelerdeki hesapları için geçerli olan tekil tanımlayıcıdır.
- Müşterek Mülkiyet Yatırımcı Hesabı: Birden fazla kişinin ortak mülkiyetinde açılan ve iştirak oranlarının MKK nezdinde kayden izlendiği, hak sahiplerinin talebiyle oluşturulan özel bir hesap türüdür.
- Merkezi Doküman Yönetim Sistemi: Yurt dışında yerleşik hak sahiplerinin yatırım kuruluşlarında hesap açabilmesi için gerekli belgelerin elektronik ortamda temin edildiği ve paylaşıldığı merkezi sistemdir.
- Elektronik Genel Kurul (e-GKS): Payları kayden izlenen anonim ortaklıkların genel kurullarına hak sahiplerinin elektronik ortamda katılmasına ve oy kullanmasına imkan tanıyan teknolojik altyapıdır.
- Takas Havuz Hesabı: Merkezi takas kuruluşunun, üyelerin takas işlemlerini vekil sıfatıyla gerçekleştirmek amacıyla MKK nezdinde kullandığı hesaptır.
- DİBS Depo Hesabı: EMKT sistemindeki banka depo hesapları ile MKK hesapları arasındaki DİBS aktarımlarının ve yatırımcı işlemlerinin yürütüldüğü özel hesaptır.
- MKK Sermayesi: 100.000.000 TL toplam sermaye; Takasbank (%64,9), Borsa İstanbul (%30,1) ve TSPB (%5) ana ortaklardır.
- Kaydileştirme: Sermaye piyasası araçlarının senede bağlanmaksızın elektronik ortamda isme açılmış hesaplarda izlenmesidir.
- Sicil Numarası: MKS'de her yatırımcı için kimlik doğrulaması sonrası üretilen tekil kimlik numarasıdır.
- YMSK: Yabancı Merkezi Saklama Kuruluşu; MKK'ya üye olabilir ve global hesaplar açabilir.
- ELÜS: Elektronik Ürün Senedi; lisanslı depolardaki ürünleri temsil eden ve EKK nezdinde izlenen senetlerdir.

Önemli Formüller

MKK Pay Sahipliği Üst Limitleri

$$\text{Pay} \leq \text{Azami Oran}$$

Takasbank: %75 · **Borsa İstanbul:** %50 · **TSPB:** %10 · **Diğer Ortaklar:** %5

Örnek: Borsa İstanbul'un payı %30,1'dir, üst sınırı olan %50'nin altındadır.

Önemli Noktalar

- 1 Nisan 2021 itibarıyla, payları kayden izlenen şirketler dışındaki anonim şirketlerin hamiline yazılı pay sahipleri ve pay bilgileri MKK nezdinde izlenmeye başlanmıştır.
- MKK ve üyeleri, kayıtların yanlış tutulmasından dolayı hak sahiplerinin uğrayacağı zararlardan kusurları oranında sorumludur; bu sorumluluk sözleşmeyle kaldırılamaz.
- MKK'nın tek sunucu olduğu temel hizmetlerde ücretler Yönetim Kurulu kararı ve SPK onayı ile belirlenirken, faydalanılması zorunlu olmayan hizmetlerde SPK'ya sadece bilgi verilir.
- Kaydileştirme kararı verilen ancak teslim edilmeyen sermaye piyasası araçları borsada işlem göremez ve aracı kurumlarca alım satımına aracılık edilemez.
- İşlem yetkisinin MKK tarafından belirlenen başka bir üyeye devri halinde, devralınan hesaplara 3 ay boyunca ücret tahakkuk ettirilmez.
- Borsa dışında yapılan satışlarda; satılan pay tutarları ve alıcı bilgileri, satışın yapıldığı günü izleyen iş günü sonuna kadar MKK'ya bildirilmelidir.
- Yatırım fonu katılma paylarının ihraç ve iptal işlemleri doğrudan ihraççı havuz hesabı kullanılarak gerçekleştirilir.
- Esas sermaye sistemindeki ortaklıkların kayıtları geçici nitelikte olup, sermayenin ticaret siciline tescili ve tescili izleyen iş günü MKK'ya bildirilmesiyle kesinlik kazanır.
- Yatırım kuruluşlarının MKK üyesi olabilmesi için sermaye piyasası mevzuatı çerçevesinde 'saklama hizmeti' vermek üzere yetkilendirilmiş olmaları zorunludur.
- İhraççılar, bedelli veya bedelsiz sermaye artırım tarihinden en geç bir iş günü öncesine kadar gerekli bilgileri MKK'ya bildirmekle yükümlüdür.
- Borsada işlem gören şirketlerin KAP'ta yayınladıkları hak kullanım duyuruları, MKK'ya yapılması gereken resmi bildirim yerine geçer.
- Süresi içerisinde kullanılmayan yeni pay alma (rüşhan) hakları, sürenin sonunda MKK tarafından hesaplardan silinir.
- Kaydi sermaye piyasası araçlarına ilişkin faiz ve temettü tutarları, hak edildikleri ilk gün dağıtılmak üzere MKK'nın muhabir bankası olan Takasbank'a aktarılır.
- MKK üyeliğinin iptali için yatırım kuruluşlarının nezdinde bakiyeli hesap bulunmaması, ihraççılar için ise kayden izlenen araç kalmaması şarttır.
- EKK (Elektronik Kayıt Kuruluşu) üyeliği için lisanslı depo işletmeleri ve yetkili sınıflandırıcıların Ticaret Bakanlığı'ndan alınan geçerli bir lisansa sahip olmaları şarttır.
- MKK, üyeler arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde Hukuk Muhakemeleri Kanunu çerçevesinde tahkim sisteminin kullanılmasına yardımcı olur.
- MKK'nın gözetim ve denetim merci Sermaye Piyasası Kurulu'dur (SPK).
- TCMB özel üyelik statüsündedir ve disiplin hükümlerine tabi değildir.
- Kayıtların yanlış tutulmasından MKK ve üyeleri kusurları oranında sorumludur.
- 1 Nisan 2021 itibarıyla borsa dışı anonim şirketlerin hamiline payları da MKK'da izlenmektedir.
- Bedelli artırımlarda rüşhan bedeli ödendiğinde haklar silinir ve paylar ihraççı havuzundan yatırımcıya geçer.

Sık Yapılan Hatalar

- MKK üyeliğinin sadece Borsa İstanbul üyeliğine bağlı olduğu düşünülmemelidir; SPK onayı ile diğer kuruluşlar da üye olabilir.

Sık Yapılan Hatalar

- Tüm anonim şirketlerin değil, sadece payları kayden izlenenlerin e-Genel Kurul altyapısı MKK tarafından zorunlu olarak sağlanır.
- Sermaye azaltımı işlemlerinde payların doğrudan iptal edildiği sanılmamalıdır; önce ihraççı havuz hesabında toplanır, tescili müteakip iptal edilir.
- MKK'yı bir borsa veya fiyat belirleyici kurum olarak düşünmek (MKK sadece kayıt tutar).
- Tüm anonim şirketlerin MKK'ya ortak olduğunu sanmak (Sadece Takasbank, BIST ve TSPB ortaktır).
- Fiziki senetlerin kaydileştirme sonrası hala borsada satılabileceğini sanmak (Teslim edilmeyen senetler işlem göremez).

4. Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) Yapısı, Görevleri ve Kaydi Sistem Esasları • Kaydi Sistem, MKK İşlemleri ve Merkezi Karşı Taraf Uygulamaları

Temel Kavramlar

- Bedelsiz Sermaye Artırımı: İhraççı havuz hesabına kaydedilen hakların, sermaye artırımı tarihi itibarıyla açıklanan oranlara göre üye hesaplarına aktarılması sürecidir.
- Borsa Dışı Satış Bildirimi: Satılan pay tutarları ve alıcı hesap bilgilerinin, satışı izleyen iş günü sonuna kadar ihraççı veya aracı üye tarafından MKK'ya bildirilmesidir.
- Geçici Kayıt: Esas sermaye sistemindeki ortaklıkların kayıtlarının, ticaret siciline tescil edilene kadar taşıdığı ve tescil bildirimiyle kesinleşen hukuki statüdür.
- Takas Havuz Hesabı: Yatırım kuruluşlarının takas borçlarını kapatmak amacıyla, satışı yapılan sermaye piyasası araçlarını aktardıkları MKK nezdindeki merkezi hesaptır.
- Mali Hak Bildirimi: İhraççıların faiz ve temettü gibi hak kullanımlarına ilişkin bilgileri, en geç işleme başlamadan bir gün önce MKK'ya iletme yükümlülüğüdür.
- Genel Kurul Listesi: TTK 417 uyarınca genel kurula katılacak hak sahiplerini gösteren, genel kuruldan bir gün önce MKK tarafından hazırlanan resmi listedir.
- Yatırımcı Blokajı: Hesap sahiplerinin, ilgili üyenin tasarruf yetkisini sınırlamak amacıyla MKK nezdindeki hesapları üzerine koyabildikleri iradi kısıtlamadır.
- e-YATIRIMCI: Rehin veya teminat amaçlı pay senedi çıkış işlemlerinin gerçekleştirilebilmesi için yatırımcıların kayıt olmasının zorunlu tutulduğu bilgi portalıdır.
- Merkezi Takas Kuruluşu (MTK): Borsadaki işlemlerin teslimi, ödenmesi ve teminat ifasını yürüten, Bakan izniyle kurulan anonim ortaklık niteliğindeki özel hukuk tüzel kişisidir.
- Merkezi Karşı Taraf (MKT): Takas kuruluşunun alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı alıcı rolünü üstlenerek takasın tamamlanmasını taahhüt ettiği risk yönetim uygulamasıdır.
- Doğrudan Takas Üyesi: Merkezi takas kuruluşu nezdinde sadece kendi ve/veya kendi müşterilerinin takas işlemlerini gerçekleştirmeye yetkili olan üye türüdür.
- Genel Takas Üyesi: Kendi ve müşterilerinin yanı sıra, diğer piyasa üyelerinin de takas işlemlerini gerçekleştirmeye yetkili olan merkezi takas kuruluşu üyesidir.
- Hareketsizleştirme: DİBS ödemelerinde, ödeme gününden bir gün önce EMKT sisteminin kapanmasıyla kıymetlerin işlem yapılamaz hale getirilmesi ve itfada silinmesidir.
- İhraççı Havuz Hesabı: Sermaye azaltımı veya yatırım fonu iadelerinde, iptal edilecek payların toplanması ve silinmesi amacıyla kullanılan özel hesaptır.
- Kıymetli Haklar Sistemi: 6362 sayılı SPKn ile fiziki senet basımı imkanının ortadan kaldırılarak, sermaye piyasası araçlarının kıymetli evrak niteliğinden elektronik ortamda izlenen haklar niteliğine dönüşmesini ifade eden sistemdir.
- Yatırımcı Uyarı Sistemi: Hak sahiplerinin bilgilendirilmesi amacıyla MKK nezdinde kurulan, SPK tarafından kaydı zorunlu tutulabilen ve kayıt olunmaması durumunda belirli işlemlerin gerçekleştirilmesinin engellenebildiği sistemdir.
- Darphane Sertifikaları Fiziki Teslimi: Kayden izlenen sertifikalar karşılığında fiziki emtianın (altın), MKS üzerinden Darphane'ye iletilen taleplerin onaylanması ve ilgili sertifikaların iptali ile yatırımcıya teslim edilmesi sürecidir.
- MKS (Merkezi Kayıt Sistemi): Sermaye piyasası araçlarının kayden izlendiği, MKK tarafından işletilen sistem.
- MTK (Merkezi Takas Kuruluşu): Borsadaki işlemlerin nakit ve kıymet takasını yürüten anonim ortaklık.
- MKT (Merkezi Karşı Taraf): Takas kuruluşunun alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı alıcı rolünü üstlenerek takasın tamamlanmasını taahhüt etmesi.
- Genel Takas Üyesi: Hem kendi hem de diğer üyelerin takas işlemlerini yapmaya yetkili kuruluş.
- Hareketsizleştirme: DİBS ödemelerinden bir gün önce kıymetlerin transferinin durdurulması işlemi.

Önemli Noktalar

- Borsa dışında yapılan satışların MKK'ya bildirim süresi, satış gününü izleyen iş günü sonuna kadardır.
- Özsermaye hallerine (temettü, artırım vb.) başlayacak şirket listesi her gün saat 16:30'da (yarım günlerde 12:00) kesinleştirilir.
- MKT hizmeti veren kuruluşların iç denetim birimleri, risk ve altyapı güvenilirliğini asgari 6 aylık dönemlerle kontrol edip SPK'ya bildirir.
- Genel kurula katılacaklar listesi, MKK tarafından genel kurul gününden tam bir gün önce hazırlanmak zorundadır.
- MKT uygulaması kapsamında alınan teminatların mülkiyeti takas kuruluşuna geçer; ancak kuruluş üyelerin müşterilerine karşı sorumlu değildir.
- Esas sermaye sisteminde sermaye artırım kayıtları, ticaret siciline tescili izleyen iş günü MKK'ya bildirilerek kesinleşir.
- Sermaye piyasası araçları üzerindeki rehin ve intifa hakları, belgelerin üyeye verilmesiyle derhal MKK kayıtlarına yansıtılır.
- Merkezi Takas Kuruluşlarının (MTK) kuruluşuna SPK'nın teklifi üzerine ilgili Bakan tarafından izin verilir; faaliyete geçmeleri ise SPK iznine tabidir.
- TCMB, yatırım kuruluşları ve Takasbank tarafından önerilip SPK tarafından kabul edilen diğer kişiler MTK'ya üye olabilir.
- Sermaye piyasası araçlarına ilişkin teminatlar ve garanti fonu varlıkları, para piyasalarına ilişkin teminat ve varlıklardan ayrı izlenmek zorundadır.
- SPK, MKT hizmeti verecek kuruluşların mali yeterliliğini stres testleri ile değerlendirme ve kredi derecelendirmesi yapılmasını talep etme yetkisine sahiptir.
- Borsa İstanbul Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası, EPIAŞ Elektrik Piyasası ve TEFAS platformundaki işlemlerde Takasbank'ın MKT rolü bulunmamaktadır.
- Kayden izlenen araçlara ilişkin haciz, tedbir ve her türlü idari/adli talep, münhasıran MKK üyeleri tarafından ilgili hesaplarda ayrı bir alt hesap oluşturularak yerine getirilir.
- DİBS ödemelerinde EFT üyesi olmayan MKK üyelerine ait tutarlar, TCMB tarafından MKK'nın muhabir bankası olan Takasbank'a aktararak dağıtılır.
- Teminat ve rehin kayıtlarında kıymetler kural olarak teminat verenin alt hesabında izlenir, ancak taraflarca kararlaştırılırsa teminat alanın alt hesabında da izlenebilir.
- Kaydileştirme süreci 25.04.2005 tarihinde yatırım fonları ile başlamış, 28.11.2005 tarihinde pay senetlerinin topluca kaydileştirilmesi ile devam etmiştir.
- Bedelsiz haklar sermaye artırımı tarihi itibarıyla hesaplara aktarılır.
- Borsa dışı satış bildirimleri T+1 iş günü sonuna kadar MKK'ya yapılmalıdır.
- Temettü ve faiz ödemeleri hak edildikleri ilk gün Takasbank üzerinden dağıtılır.
- Özsermaye halleri listesi tam günlerde 16:30, yarım günlerde 12:00'de kesinleşir.
- MKT uygulamasında teminatların mülkiyeti takas kuruluşuna geçer.

Sık Yapılan Hatalar

- MTK kuruluş izninin doğrudan SPK tarafından verildiğini düşünmek (izin Bakan tarafından verilir).
- Tüm piyasalarda MKT uygulamasının bulunduğunu varsaymak (EPIAŞ ve TEFAS gibi platformlarda MKT rolü yoktur).
- Haciz ve tedbir işlemlerinin doğrudan MKK merkezi tarafından yapıldığını sanmak (Bu işlemler münhasıran üyeler tarafından alt hesap açılmasıyla yapılır).
- Rehin ve teminat kayıtlarının sadece teminat verenin hesabında tutulabileceğini düşünmek (Teminat alanın hesabında da izlenebilir).
- MKK ve Takasbank rollerinin karıştırılması (Saklama MKK, Takas Takasbank).
- Sermaye azaltımında payların doğrudan silindiğinin sanılması (Önce ihraççı havuzuna toplanır).
- Tüm piyasalarda MKT rolü olduğunun varsayılması (Elektrik piyasası ve TEFAS'ta MKT rolü yoktur).

5. Kaydi Sistem, MKK İşlemleri ve Merkezi Karşı Taraf Uygulamaları • Takasbank Üyelik, Merkezi Karşı Taraf ve Teminat Yönetimi Esasları

Temel Kavramlar

- Merkezi Karşı Taraf (MKT): Takasbank'ın alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı alıcı rolünü üstlenerek takasın tamamlanmasını kendi mali taahhüdü altında garanti ettiği sistemdir.
- Genel Takas Üyesi: Kendi ve müşterilerinin işlemlerine ek olarak, diğer piyasa üyelerinin takas işlemlerini de gerçekleştirmeye yetkili olan, daha geniş yetkili üyelik türüdür.
- Doğrudan Takas Üyesi: Sadece kendi portföyü ve/veya kendi müşterilerinin takas işlemlerini gerçekleştirmeye yetkili olan, başka üyelerin işlemlerine aracılık edemeyen üyelik tipidir.
- İşlemci Kuruluş: MKT olan piyasalarda işlem yapan ancak yükümlülüklerinin tasfiyesini bir genel MKT üyesi aracılığıyla gerçekleştiren, üye ile müteselsilen sorumlu kuruluştur.
- Takas Kesinliği: Üyelerin faaliyetlerinin durdurulması veya tasfiye işlemlerine başlanması durumunda dahi takas talimatlarının geri alınamaz ve iptal edilemez olması ilkesidir.
- Çok Taraflı Netleştirme: Aynı gün valörlü işlemlerde üyenin tüm alış ve satışlarının mahsup edilerek tek bir net nakit borç veya alacak oluşturulması sürecidir.
- Teslim Karşılığı Ödeme: Yükümlülüğünü yerine getirmeyen üyeye alacağının ödenmediği, kısmi ifada ise alacakların kapatılan borçla orantılı olarak ödendiği temel takas prensibidir.
- İşlem Öncesi Depo Şartı: Emir verildiği anda ilgili nakit veya sermaye piyasası aracının yatırım kuruluşu nezdindeki hesapta bulunması ve takas tamamlanana kadar bloke edilmesi zorunluluğudur.
- Üyelik Teminatı: Üyelerin aidat, ücret ve komisyon gibi yükümlülüklerini karşılamak amacıyla Takasbank tarafından talep edilen, nakit ve maktu tutarlı teminat türüdür.
- Başlangıç Teminatı: Temerrüt durumunda pozisyonlar kapatılana kadar maruz kalınabilecek riskleri karşılamak üzere işlem başında talep edilen koruma tutarıdır.
- Değişim Teminatı: Mevcut pozisyonların piyasa fiyatlarıyla değerlendirilmesi (mark-to-market) sonucunda ortaya çıkan fiyat farklarını karşılamak için talep edilen ek teminattır.
- Serbest Virman: Üyenin hesabında bulunan bir varlığı herhangi bir karşı şart veya ödeme koşuluna bağlı olmaksızın başka bir hesaba aktarması işlemidir.
- Şartlı Virman: Varlık transferinin gerçekleşmesinin, başka bir varlığın eş zamanlı olarak hesaba gelmesi şartına bağlandığı güvenli transfer yöntemidir.
- Garanti Fonu: Takas sürecindeki gecikmeleri önlemek ve üye temerrütlerinde kullanılmak üzere Takasbank tarafından piyasa bazında veya ortak oluşturulan fondur.
- Tekil Pozisyon Hesabı: Müşteriye ait pozisyon ve teminatların, Takasbank nezdinde üye hesaplarından ayrıştırılarak müşteri bazında tekil olarak izlendiği hesap türüdür.
- Mahsup: Üyenin bir piyasadaki nakit alacağının, Takasbank tarafından belirlenen usullerle başka bir piyasadaki nakit borcuna sayılması işlemidir.
- Nemalandırma: Nakit TL işlem teminatlarının, zorunlu karşılıklar ve komisyonlar düşüldükten sonra üye lehine faiz getirisinin hesaplanması sürecidir.
- İçsel Kredi Derecelendirme: Üyelik türünün belirlenmesinde Takasbank tarafından gerçekleştirilen mali tahlil, istihbarat ve kredi değerliliği ölçüm çalışmasıdır.
- Merkezi Karşı Taraf (MKT): Takas işlemlerinde alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı alıcı rolünü üstlenerek takasın tamamlanmasını garanti eden kurum.
- Genel Takas Üyesi: Kendi ve müşterilerinin yanı sıra diğer piyasa üyelerinin de takas işlemlerini yapmaya yetkili üye.
- Takas Kesinliği: Takas talimatlarının ve işlemlerinin geri alınamaz ve iptal edilemez olması ilkesi.
- Başlangıç Teminatı: Temerrüt anından pozisyonun kapatılmasına kadar oluşabilecek riskler için başlangıçta alınan teminat.
- Değişim Teminatı: Pozisyonların piyasa fiyatıyla değerlendirilmesi sonucu oluşan farklar için talep edilen teminat.

- İşlemci Kuruluş: MKT piyasalarında işlem yapan ancak takasını bir genel MKT üyesi aracılığıyla yürüten kurum.

Önemli Formüller

Kısmi Yükümlülük İfası Alacak Dağıtım Formülü

$$\text{Ödenecek Alacak} = (\text{Yerine Getirilen Yükümlülük} / \text{Toplam Yükümlülük}) \times \text{Toplam Alacak}$$

Yerine Getirilen Yükümlülük: Üyenin takas saatine kadar teslim ettiği nakit veya kıymet tutarı · **Toplam Yükümlülük:** Üyenin o günkü takas için borçlu olduğu toplam tutar · **Toplam Alacak:** Üyenin o günkü işlemlerden beklediği toplam hak ediş

Örnek: 100.000 TL borcu ve 80.000 TL alacağı olan bir üye, borcunun 50.000 TL'sini öderse, $(50.000/100.000) \times 80.000 = 40.000$ TL alacağını tahsil edebilir.

Teminat Güven Aralığı

$$GA \geq \%99$$

GA: Güven Aralığı (Tek Taraflı)

Örnek: Teminatlar hesaplanırken olası zarar senaryolarının %99'unu kapsayacak şekilde hesaplama yapılır.

Önemli Noktalar

- MKT üyelik şartlarını kaybedenlere eksiklikleri gidermesi için en fazla 3 ay süre verilir; risk durumunda süre verilmeksizin faaliyet durdurulabilir.
- Mali yeterliliği yetersiz bulunan MKT üyelerine eksiklikleri gidermeleri için piyasa kuralları çerçevesinde azami 6 ay süre tanınır.
- Teminat hesaplamalarında asgari %99'luk tek taraflı güven aralığı ve asgari 2 iş günü nakde dönüştürme süresi baz alınır.
- Volatilité hesaplamalarında kullanılacak tarihsel veriler, veri temin edilebildiği sürece asgari son 12 ayı kapsamalıdır.
- İşlem teminatları; kamu alacakları için dahi haczedilemez, rehnedilemez, iflas masasına dahil edilemez ve üzerine ihtiyati tedbir konulamaz.
- Genel MKT üyesi ile takas işlemini yürüttüğü işlemci kuruluş, Takasbank'a karşı yükümlülüklerden müşterek borçlu ve müteselsil kefil olarak sorumludur.
- Borsada 5 iş gününden fazla işlem görmeyen varlıklar için Takasbank, ağırlıklı ortalama fiyat dışında farklı değerlendirme esasları belirleyebilir.
- Günler arasındaki yükümlülük ve alacaklar netleştirilmez; netleştirme sadece aynı gün valörlü işlemler için çok taraflı olarak yapılır.
- Takasbank; TEFAS, EPIAŞ ve Kıymetli Madenler Piyasası'nda MKT (Merkezi Karşı Taraf) rolünü üstlenmemektedir.
- MKT üyesinin yükümlülüklerini yerine getiremeyeceği öngörüldüğünde Takasbank durumu ivedilikle SPK'ya ve ilgili kamu kurumlarına bildirmekle yükümlüdür.
- Yönetim Kurulu, mali yeterliliği azalan üyeye 'brüt teminatlandırma' uygulama veya 'sadece risk azaltıcı işlemlere' izin verme yetkisine sahiptir.
- İşlem öncesi depo şartının kontrolü ve uygulanması sorumluluğu yatırım kuruluşuna aittir; Takasbank bu kontrolün eksikliğinden sorumlu tutulamaz.
- Konvertibl döviz teminatlar, TCMB tarafından ilan edilen en son döviz alış kuru üzerinden değerlendirilir.
- Takas süresi; takas, saklama veya ödeme sistemlerinden kaynaklanan sorunlar nedeniyle Takasbank tarafından geçici olarak değiştirilebilir.
- Takasbank dışına yapılacak transferlerde, hesabına transfer yapılan kurumun Takasbank üyesi olması şartı aranmaz.
- Takasbank VİOP'ta 2014, Pay Piyasası'nda 2017 yılından beri MKT'dir.

Önemli Noktalar

- Aynı gün valörlü işlemlerde çok taraflı netleştirme esastır.
- Teminatlar kamu alacakları için dahi haczedilemez ve iflas masasına dahil edilemez.
- Döviz teminatları TCMB Döviz Alış kuru üzerinden değerlendirilir.
- Üye kısıtlamalarında iyileştirme süresi genel şartlar için 3 ay, MKT teknik yetersizlikleri için 6 aydır.

Sık Yapılan Hatalar

- Takasbank'ın tüm piyasalarda MKT rolü üstlendiğini varsaymak (TEFAS ve EPIAŞ istisnadır).
- Teminatların mülkiyetinin her zaman üyede kaldığını düşünmek (Sözleşme ile mülkiyet Takasbank'a devredilebilir).
- Tekil hesap kullanımının her piyasada zorunlu olduğunu sanmak (Takasbank, türev araçlar hariç bazı piyasalarda tekil hesap kullanımını kısıtlayabilir).
- Üyelik teminatı ile işlem teminatını karıştırmak (Üyelik teminatı aidatlar içindir).
- Günler arası netleştirme yapılabileceğini düşünmek (Netleştirme sadece aynı gün içindeki işlemler için yapılır).
- Müşteri teminatlarının üyenin diğer borçları için kullanılabileceğini sanmak (Kesinlikle yasaktır, ayrıştırma esastır).

6. Takasbank Üyelik, Merkezi Karşı Taraf ve Teminat Yönetimi Esasları • Merkezi Karşı Taraf (MKT) Uygulamaları, Garanti Fonu ve Temerrüt Yönetimi

Temel Kavramlar

- **Garanti Fonu:** Takas sürecindeki gecikmeleri önlemek ve üyelerin yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda kullanılmak üzere Takasbank tarafından oluşturulan, haczedilemez ve rehnedilemez fondur.
- **Açık Teklif Yöntemi:** Takasbank'ın bir işlemin eşleştiği anda piyasa katılımcıları arasına girerek alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı ise alıcı konumuna geçtiği merkezi takas yöntemidir.
- **Sözleşme Yenileme Yöntemi:** Takas tamamlanmadan önce taraflar arasındaki sözleşmenin iptal edilerek Takasbank'ın taraflarla ayrı ayrı yeni sözleşme yapması esasına dayanan MKT uygulama yöntemidir.
- **Mağduriyet Ödemesi:** Temerrüde düşen üyeden tahsil edilen faizin, teslimat yapılamayan alacaklı üyeye gecikilen günler karşılığı Takasbank tarafından belirlenen oranda yapılan ödemedir.
- **İlave Katkı Payı:** Garanti fonunun yetersizliği durumunda MKT üyelerinden talep edilebilen, tutarı üyenin yatırdığı normal katkı payını aşamayan tamamlayıcı ödeme yükümlülüğüdür.
- **Normal Katkı Payı:** MKT üyelerinin garanti fonuna yatırmak zorunda olduğu, sabit ve değişken unsurlardan oluşan, üyelerin riskleri ile orantılı olarak belirlenen temel katkı tutarındır.
- **Tekil Pozisyon Hesabı:** Müşterilere ait pozisyon ve teminatların, MKT üyesinin kendi hesaplarından veya diğer müşterilerin hesaplarından ayrı olarak izlendiği münhasır alt hesaplardır.
- **Temerrüt:** Üyelerin takas yükümlülüklerini, teminat tamamlama çağrılarını veya ödemelerini belirlenen usul ve zamanda yerine getirmemesi durumunda bildirim gerekmeksizin düştükleri durumdur.
- **Bağlantılı Çalışma (Interoperability):** Takasbank'ın yurt içi veya dışındaki diğer MKT kuruluşları ile riskler oranında teminat ve kaynak değişimi yapmasını sağlayan karşılıklı veya katılımcı bağlantı modelidir.
- **Karşılanmış Risklere Tahsis Edilen Sermaye:** Takasbank'ın MKT hizmetleri nedeniyle üstlendiği riskler için asgari sermaye ve operasyonel giderleri baz alarak ayırdığı, likiditesi yüksek varlıklarda tutulan sermaye bölümüdür.
- **Sabit Garanti Fonu Katkı Payı:** Yatırılmış garanti fonu katkı paylarının, üyelerin risklerinden bağımsız olarak belirlenen sabit kısmıdır.
- **Değişken Garanti Fonu Katkı Payı:** Yatırılmış garanti fonu katkı paylarının, MKT üyelerinin işlemlerinden kaynaklanan riskleri ile orantılı olarak belirlenen kısmıdır.
- **Taşınabilirlik:** MKT üyesinin faaliyetlerinin kısıtlanması veya sona ermesi durumunda, müşteri pozisyon ve teminatlarının devreden üyenin yazılı onayı ile başka bir MKT üyesine aktarılmasıdır.
- **Risk Komitesi:** MKT risklerini değerlendirmek üzere kurulan ve organize piyasalar dışındaki türev araç işlemlerinde MKT hizmeti verilebilmesi için kurulması zorunlu olan komitedir.
- **Waterfall (Şelale) Yapısı:** Temerrüt halinde zararların karşılanmasında kullanılacak kaynakların öncelik sırası (Üye teminatı > Üye GF payı > Sigorta > Takasbank tahsisli sermaye > Diğer üye GF payları > İlave paylar > Takasbank kalan sermaye).
- **Açık Teklif (Open Offer):** İşlemin eşleştiği anda MKT'nin taraflar arasına girerek alıcı/satıcı konumuna geçmesi.
- **Sözleşme Yenileme (Novation):** Mevcut sözleşmenin iptal edilip Takasbank ile taraflar arasında yeni sözleşmeler kurulması.
- **Mağduriyet Ödemesi:** Temerrüt nedeniyle alacağını alamayan üyeye, tahsil edilen temerrüt faizinden yapılan ödeme.
- **Interoperability:** Farklı MKT kuruluşlarının karşılıklı veya katılımcı (üye olma) şeklinde birlikte çalışabilmesi.

Önemli Formüller

Garanti Fonu Alt Sınırı

$$GF_{size} \geq \max(P_1, P_2 + P_3)$$

GF_size: Garanti Fonu Büyüklüğü · **P1:** En büyük açık pozisyona sahip üyenin kaynak ihtiyacı · **P2+P3:** İkinci ve üçüncü büyüklükte açık pozisyona sahip üyelerin toplam kaynak ihtiyacı

Örnek: En büyük üyenin riski 100 TL, 2. ve 3. üyelerin toplam riski 120 TL ise fon büyüklüğü en az 120 TL olmalıdır.

Karşılanmış Risklere Tahsis Edilecek Sermaye

$$S = (M + (O \times 0.75)) \times 0.25$$

S: Tahsis edilecek sermaye · **M:** Bankacılık mevzuatı uyarınca hesaplanan asgari sermaye tutarı · **O:** MKT hizmetlerine ilişkin geçmiş bir yıllık operasyonel giderler

Örnek: Asgari sermaye 1000 TL ve yıllık operasyonel gider 400 TL ise; $(1000 + 300) \times 0.25 = 325$ TL tahsis edilir.

Karşılanmış Risklere Tahsis Edilecek Sermaye

$$S_{\text{tahsis}} = (S_{\text{min}} + OG \cdot 0,75) \cdot 0,25$$

S_{tahsis}: Tahsis edilecek sermaye · **S_{min}:** Asgari yasal sermaye yükümlülüğü · **OG:** Geçmiş bir yıllık operasyonel giderler

Örnek: $S_{\text{min}}=1M$, $OG=1M$ ise: $(1M + 750bin) \cdot 0,25 = 437.500$ TL

Garanti Fonu Asgari Büyüklüğü

$$GF \geq \max(P_1, P_2 + P_3)$$

P_1: En büyük açık pozisyona sahip üyenin ihtiyacı · **P_2, P_3:** 2. ve 3. en büyük üyelerin toplam ihtiyacı

Önemli Noktalar

- Temerrüt halinde kaynak kullanım sırası: Üyenin teminatları > Üyenin GF payı > Sigorta > Takasbank tahsisli sermaye > Diğer üyelerin GF payları > İlave GF payları > Takasbank kalan sermayesi.
- Takasbank, tahsis ve taahhüt edeceği sermaye miktarlarını her yıl en geç 4. ayın (Nisan) ilk iş günü günceller ve internet sitesinde duyurur.
- İç denetim birimleri, risk yönetim ve bilgi işlem altyapısını asgari 6 aylık dönemler itibarıyla kontrol etmek ve sonuçlarını SPK'ya bildirmekle yükümlüdür.
- Temerrüt faizi hesaplanırken BIST Repo, TCMB Bankalararası Para Piyasası veya Takasbank Para Piyasası faizlerinden en yüksek olanı esas alınır.
- Garanti fonu katkı payları kamu alacakları için olsa dahi haczedilemez, rehnedilemez ve iflas masasına dahil edilemez.
- Temerrüt faizine ilişkin itirazlar, tahakkuk tarihinden itibaren en geç bir hafta içinde Takasbank'a yazılı olarak yapılmalıdır.
- MKT üyesinden talep edilebilecek ilave garanti fonu katkı payı, üyenin yatırmış olduğu normal katkı payı tutarını geçemez.
- Temerrüt faizi için belirlenen alt ve üst sınırlar, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ilan edilen yıllık yeniden değerlendirme oranını geçemez.
- Aynı gün içerisinde yerine getirilmeyen yükümlülüklerde temerrüt faizi üst sınırı uygulanmaz.
- Alacaklı üyeye aynı gün içinde ödeme yapılması durumunda mağduriyet ödemesi yapılmaz.
- Yabancı para cinsinden yükümlülüklerde temerrüt faizi matrahı, TCMB tarafından ilan edilen ilgili valördeki döviz alış kuru üzerinden hesaplanır.
- Stres testleri sonuçları iç sistem birimleri tarafından 3 aylık dönemler itibarıyla Yönetim Kurulu'na raporlanır ve SPK'ya bildirilir.
- Temerrüt sonrası sağlanan kaynaklar; önce borçların kapatılmasında, sonra sırasıyla diğer üyelerin ilave katkı paylarının ve ardından normal katkı paylarının iadesinde kullanılır.
- MKT'nin temel hizmet ücretleri SPK onayı ile yürürlüğe girerken, yan hizmet ücretleri sadece SPK'nın bilgisine sunulur.
- Olağanüstü durumlarda Takasbank; işlem limitlerini değiştirme, değişim teminatı dağıtımlarını durdurma ve pozisyonların zorunlu devri gibi tedbirler alabilir.

Önemli Noktalar

- Temerrüt faizi; BIST Repo, TCMB Para Piyasası ve Takasbank Para Piyasası oranlarından en yüksek olanına göre hesaplanır.
- İtiraz süresi tahakkuktan itibaren 1 haftadır ve ödemeyi durdurmaz.
- İlave garanti fonu katkı payı, yatırılmış normal katkı payı tutarını aşamaz.
- Bilgi teknolojileri denetimi 6 ayda bir, stres testleri raporlaması 3 ayda bir yapılır.
- Sermaye tahsis ve taahhütleri her yıl Nisan ayının (4. ay) ilk iş günü güncellenir.

Sık Yapılan Hatalar

- Risk Komitesi'nin tüm MKT hizmetlerinde zorunlu olduğu düşünülür; ancak sadece organize piyasa dışı türev araç işlemlerinde zorunludur.
- Mağduriyet ödemesinin her durumda yapıldığı sanılır; oysa alacaklıya aynı gün ödeme yapılırsa bu ödeme gerçekleştirilmez.
- İç denetim raporlama süresi (6 ay) ile stres testi raporlama süresi (3 ay) birbiriyle karıştırılmamalıdır.
- Mağduriyet ödemesinin sadece talep halinde yapıldığını sanmak (Re'sen yapılır, reddetmek için yazı gerekir).
- Temerrüt waterfall sıralamasında 'Diğer üyelerin GF paylarını' Takasbank sermayesinden önceye koymak (Takasbank tahsisli sermayesi daha önceliklidir).
- İlave katkı payı sınırını işlem hacmiyle karıştırmak (Sınır, yatırılmış katkı payı tutarıdır).

Formül Tablosu (hızlı bakış)

Formül adı	Formül
BDDK Mevzuatına Göre Sermaye Tutarı	Sermaye Tutarı = Standart Oran İçin Gereken Sermaye + İlave Sermaye Tutarı
MKK Sermaye Dağılımı (31.12.2025)	Toplam Sermaye = Takasbank (%64,9) + BİST (%30,1) + TSPB (%5)
MKK Pay Sahipliği Üst Limitleri	$Pay \leq \text{Azami Oran}$
Kısmi Yükümlülük İfası Alacak Dağıtım Formülü	$\text{Ödenecek Alacak} = (\text{Yerine Getirilen Yükümlülük} / \text{Toplam Yükümlülük}) \times \text{Toplam Alacak}$
Teminat Güven Aralığı	$GA \geq \%99$
Garanti Fonu Alt Sınırı	$GF_{\text{size}} \geq \max(P_1, P_2 + P_3)$
Karşılanmış Risklere Tahsis Edilecek Sermaye	$S = (M + (O \times 0.75)) \times 0.25$
Karşılanmış Risklere Tahsis Edilecek Sermaye	$S_{\text{tahsis}} = (S_{\text{min}} + OG \ 1 \ 0,75) \ 1 \ 0,25$
Garanti Fonu Asgari Büyüklüğü	$GF \geq \max(P_1, P_2 + P_3)$

Devamı ücretsiz kayıtle

Takas ve Saklama modülünün **27 bölümünün 6 tanesi** bu PDF'te. Kalan 21 bölüm, konu anlatımı ve çıkmış soru tarzındaki soru bankası FinLisans'ta.

- ✓ Ücretsiz üyelikle soru çözmeye hemen başla — kredi kartı istemiyoruz.
- ✓ Tüm SPK/SPL dersleri için ders notu, özet ve formül kartları.
- ✓ Konu bazlı soru bankası, deneme sınavı ve yanlış analizi.
- ✓ Sesli ders anlatımı ile yolda/işte tekrar imkânı.
- ✓ İlerlemeni takip eden panel ve sınav geri sayımı.

Bu modülün güncel ve tam sayfası

<https://www.finlisans.com/ders-notlari/takas-ve-saklama>

Ücretsiz kayıt ol → <https://www.finlisans.com/auth/signup>

Son güncelleme: **17 Eylül 2026** · Kaynak: finlisans.com ders notları

Bu doküman sınavlara hazırlık amaçlı bir özetdir; resmî kaynak yerine geçmez. SPL'nin yayımladığı güncel çalışma notlarını da takip ediniz.